

Donorkinderen

‘De verborgen helft van je stamboom’

Vanaf 1950 behandelen artsen vrouwen met sperma van anonieme donoren om een gewenste zwangerschap tot stand te brengen. De donorkinderen mogen aanvankelijk van niets weten. Later komt er meer openheid en erkenning van het recht op afkomstinformatie. Janneke Maas van Fiom vertelt over de zoektocht van donorkinderen. In het boek ‘Schaduwfamilie’ komen volwassen donorkinderen zelf aan het woord.

Door de kerk werd het als ‘overspel’ gezien, zwanger worden met het zaad van een andere man dan de echtgenoot, ook als dat een bewuste medische handeling was. De artsen die vrouwen behandelden met sperma van anonieme donoren drongen aan op geheimhouding. Het was een maatschappelijk taboe waarover je niet sprak.¹ Dat bleef niet zo: in zeventig jaar tijd zijn we anders gaan denken over KID (kunstmatige inseminatie met donorsperma) en donorconceptie. In plaats van geheimhouding en anonimiteit komt er aandacht en erkenning voor het recht van donorkinderen om meer te weten over hun afkomst (zie kader).

Wie zijn al die donorkinderen?

Tussen 1950 en 2004 zijn er zo’n 40.000 donorkinderen geboren. Dit is een schatting, want een registratiesysteem was er niet. Sinds de *Wet donorgegevens* uit 2004 worden er cijfers bijgehouden. Het gaat jaarlijks om ruim 1000 donorbevruchtingen in Nederland. Behandelingen in het buitenland zijn niet meegenomen. Wie zijn al die donorkinderen? Tien jaar geleden wilden volwassen donorkinderen alleen anoniem in een boek staan. Nu doorbreken ze het taboe en komen voor het eerst – met voor- en achternaam en foto – aan het woord in het dit jaar verschenen *Schaduwfamilie* (zie kader). De twee auteurs zijn zelf donorkinderen, die in 2019 via een internationale DNA-databank ontdekten dat ze halfzussen zijn.

Tijdslijn donorconceptie

Rond 1950 – eerste KID-behandelingen in Nederland, met strikte geheimhouding, ook naar de kinderen.

Vanaf 1970 – ontstaan spermabanken met ingevroren sperma van anonieme donoren.

Jaren 80 – groeiende aandacht voor afkomst vanuit geadopteerden, kinderen van lesbische paren en van solomoeders.

1989 – Internationaal Verdrag Rechten van het Kind (IVRK): ieder kind heeft recht op kennis van de eigen afstammingsgeschiedenis.

2004 – Wet donorgegevens kunstmatige bevruchting: verbod op anonieme spermadonatie; kind heeft vanaf 16 jaar recht op inzage donorgegevens.

2007 – oprichting belangenorganisatie Stichting Donorkind.

2010 – oprichting Fiom KID-DNA Databank: verwantschapsonderzoek met behulp van DNA.

Vanaf 2017 – vroegere misstanden komen aan het licht: gebruik eigen sperma door artsen zoals Jan Karbaat en (grote) overschrijding maximum aantal verwekkingen per donor (was 25).

2019 – voorstel wetswijziging: beperking van het aantal te behandelen vrouwen per donor; verplichting om kinderen te informeren over hun afstamming.

2021 – online Landelijk Informatiepunt Donorconceptie, samenwerking van o.a. Stichting Donorkind en expertisecentrum verwantschapsvragen Fiom. www.donorconceptie.nl

Zie ook: Sandra van Loon (2022). Donorconceptie in Nederland: weg van het taboe. In *Schaduwfamilie. De zoektocht van donorkinderen* (p. 45-51). Uitgeverij Scriptum.

Schaduwfamilie

Twaalf volwassen donorkinderen spreken over hun 'schaduwfamilie', de verborgen helft van hun stamboom. Ze vertellen over hoe en wanneer ze hoorden over hun donorconceptie, over hun zoektocht en het contact met nieuwe familieleden.

Sommigen hebben altijd geweten dat ze donorkind zijn, ondanks de geheimhouding die hun ouders hadden toegezegd aan de artsen. Anderen komen er bijvoorbeeld pas in de puberteit achter. Soms bij toeval, zoals de zestienjarige die het donorpaspoort in een kistje bij de bonnetjes vindt. Of de veertienjarige die vraagt of ze wel van haar ouders is - omdat ze uiterlijk niet op hen lijkt - en dan hoort dat haar vader haar biologische vader niet is. Linda, een van de auteurs, beschrijft dat haar wereld even stil staat als ze hoort dat ze een donorkind is. Ze is dan 27 jaar. Het nieuws slaat in als een bom, maar er is ook een gevoel van opluchting. 'Het sluimerende gevoel dat er iets niet klopte, bleek dus terecht.'

Vaderdag

Ook de zoektochten en contacten erna variëren enorm. Donorkinderen vinden niet altijd hun biologische vader maar wel een halfbroer of halfzus. Of ze komen hun donornader op het spoor en daarnaast tientallen halfbroers en halfzussen. Het contact met nieuwe familieleden kent de nodige hobbels wanneer verwachtingen uiteenlopen. Zo hoopte een donor een kaart te krijgen op Vaderdag terwijl het donorkind hem niet echt als een vaderfiguur ziet. Naast de pakkende interviews met de donorkinderen bevat *Schaduwfamilie* relevante informatie, zoals over de geschiedenis van donorconceptie en over DNA- en stamboomonderzoek. Het boek is mooi vormgegeven, met sprekende fotoportretten door Kate Ford.

Linda Sprado & Vera de Lange (2022). *Schaduwfamilie. De zoektocht van donorkinderen*. Uitgeverij Scriptum.

Janneke Maas van Fiom.

KID-DNA Databank

Hoe gaan donorkinderen op zoek naar hun biologische vader? Hoe ging dat vroeger en hoe gaat dat nu? Dat vraag ik aan Janneke Maas, gezondheidswetenschapper en gepromoveerd in de ontwikkelingspsychologie. Ze is senior beleidsmedewerker en wetenschappelijk onderzoeker bij Fiom, expertisecentrum ongewenste zwangerschap en verwantschapsvragen. "Donorkinderen die vóór de wet van 2004 door een anonieme donor zijn verwekt, kunnen tegenwoordig terecht bij de Fiom KID-DNA Databank die sinds 2010 bestaat.² Zowel donorkinderen als donoren kunnen zich zonder kosten inschrijven.³ Als je het hebt over vroeger: zoeken begon pas echt structureel toen Stichting Donorkind in 2007 werd opgericht. Volwassen donorkinderen kwamen samen met informatie uit hun dossier, zoals een donorpaspoort met bijvoorbeeld kleur ogen, kleur haar, beroep en soms een donorcode. Ze keken of er overeenkomsten waren, ook wat betreft kliniek en jaar van verwekking, en of mensen zo aan elkaar gekoppeld konden worden. Het scheelde dat er steeds minder een taboe was op donorconceptie. Bovendien kwam er meer begrip voor donorkinderen die afstammingsinformatie zoeken."

Harde knip

"Met de invoering van de wet in 2004 kreeg je een harde knip", zegt Janneke Maas. "Vanaf dat moment kunnen kinderen op hun

---

‘Een verschil met vroeger is dat er nu groepen zijn met halfbroers en halfzussen die elkaar gevonden hebben’

- > zestiende wél te weten komen wie hun donor is en donorkinderen van vóór die wet niet.”
- “Stichting Donorkind heeft indertijd aan Fiom gevraagd het zoeken met dossiergegevens te begeleiden. Maar al snel werd duidelijk dat veel gegevens ontbraken of niet klopten.”
- Zo ontstond de vraag of DNA het bewijs kan leveren of je verwant bent aan elkaar. Vanaf 2010 werkte Fiom met zowel papieren dossiers als met de KID-DNA Databank, in samenwerking met het Canisius Wilhelmina Ziekenhuis in Nijmegen. En vanaf 2018 alleen met DNA, omdat de gegevens op papier te weinig betrouwbaar waren. “Om echt zekerheid te krijgen, adviseren wij om DNA-onderzoek uit te laten voeren. Fiom biedt daar ook begeleiding bij.”

Brief schrijven

Hoe verliep het zoek- en vindproces vroeger en hoe gaat het nu? Janneke Maas: “Met alleen papieren gegevens was het vroeger uitzonderlijk als de donor gevonden werd. En na 2010 moest de databank eerst groeien. Inmiddels staan er ruim 3500 mensen ingeschreven. Als er een match is, vragen we beide partijen naar hun wensen en verwachtingen. Wil je eerst een brief schrijven en anoniem informatie uitwisselen of elkaar meteen ontmoeten? Een verschil met vroeger is dat er nu groepen zijn met halfbroers en halfzussen die elkaar gevonden hebben. Via een donorprofiel kun je gelinkt worden aan zo’n groep van soms wel vijftig halfbroers en halfzussen.”

Na een match tussen donorkind en donor voert een Fiomhulpverlener met elk van hen afzonderlijk een intakegesprek. Daarna kan er op verschillende manieren contact worden gelegd. “In coronatijd zagen we vaak dat er eerst een brief geschreven werd – omdat een fysieke ontmoeting niet kon – en dat dat erg gewaardeerd werd. Bij een ontmoeting raden we aan om iemand ter ondersteuning mee te nemen, bijvoorbeeld je partner. Als het gesprek tussen donorkind en donor eenmaal op gang is, doet de hulpverlener een stapje terug.”

Na de ontmoeting is er nog een follow-up door Fiom. “Wat heeft het bij je losgemaakt? Hoe wil je verder? We zien dat mensen er meestal zelf een vervolg aan geven. Dat loopt uiteen van een enkele ontmoeting tot het opbouwen van een relatie. Dit zijn overigens vaker relaties met halfbroers en halfzussen dan met de donor. Halfbroers en halfzussen zitten in dezelfde situatie, ze kenden ook de helft van hun achtergrond niet. Verder zien we dat donorkinderen vaker op zoek gaan naar biologische verwanten via internationale DNA-databanken.”

Openheid

Vroeger mocht een kind niets weten, zo’n zeventig jaar later hebben kinderen recht op informatie over hun donor. Dat is nogal een verandering. Janneke Maas: “Na elk bericht over dit onderwerp in de media bellen ouders – van soms al tachtig jaar – met de vraag of en hoe ze hun kind moeten inlichten. Ze hebben destijds aan de arts moeten beloven nooit iets te vertellen. Wij helpen ze daarbij en vinden dat openheid altijd beter is.”

Tegenwoordig is het advies om erover te praten zodra kinderen vragen gaan stellen. “Als er bijvoorbeeld op school aan ze gevraagd wordt: Waarom heb jij geen papa? Er zijn nu boekjes voor ouders en kinderen, ook één van Fiom,⁴ waardoor je de donor onderdeel maakt van het levensverhaal van het kind.”

tekst: Femmie Juffer

---

¹ Andere Tijden (2019): www.anderetijden.nl/aflevering/790/Verborgen-Vaders

² Diny Postema en Janneke Maas (2016). Vijf jaar Fiom KID-DNA Databank. Ervaringen met het matchen van spermadonoren en donorkinderen. *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. www.ntvg.nl/artikelen/vijf-jaar-fiom-kid-dna-databank

³ Fiom, informatie over donorconceptie: fiom.nl/node/188

⁴ Diny Postema (2021). *Beginnen bij het begin. Ouders en kinderen in gesprek over donorconceptie*. Uitgave Fiom.